

Державної прикордонної служби України, серія «Психологічні науки». 2019. № 3

4. Маланцева О. «Булінг» у школі. Що ми можемо вдіяти? *Соціальна педагогіка*. 2007. № 4. С. 90-92.

Пріснякова Людмила Макарівна
професор кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ- ОСНОВНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Одним із показників духовного розвитку та соціальної зрілості суспільства є ставлення до дітей. Діти – майбутнє кожної країни. Якщо вони живуть здоровим життям зараз, то за країною буде багатообіцяюче майбутнє.

Вкладаючи ресурси в дитинство, держава зміцнює майбутні продуктивні сили, забезпечує сталість економічного і духовного поступу. Тому в суспільстві, що зорієнтоване на високі загальнолюдські цінності, не можуть бути терпимі прояви жорстокого поводження з дітьми, зневажання їхніх інтересів, оскільки це має тяжкі соціальні наслідки: формуються соціально дезадаптовані, малоосвічені особистості, а головне – насильство знову породжує ту ж саму жорстокість.

Актуальність проблеми жорстокого поводження з дітьми зумовлена тим, що різні види насильства над дітьми, ігнорування їхніх основних потреб негативно позначаються на розвитку, здоров'ї та житті дитини, порушують її соціалізацію, спричиняють бездоглядність і злочинність серед дітей. Достовірної статистики щодо дітей, зокрема потерпілих від жорстокого поводження, в Україні немає, передусім, через брак доступного механізму виявлення та системи обліку таких дітей. Певною мірою це зумовлено відсутністю визначення поняття «жорстоке поводження з дітьми» в юридичній практиці. Поширення жорстокого поводження з дітьми в сім'ї, школі, мікросередовищі є очевидним і засвідчує відставання розвитку правової науки від потреб соціальної практики. У Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» фізичне насильство в сім'ї визначено як умисне завдання одним членом сім'ї іншому члену побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, шкоди його честі й гідності. Водночас значення поняття «фізичне насильство над дитиною» не змінюється й у тому разі, коли дитину б'ють або завдають тілесних ушкоджень поза сім'єю: у школі, виховній установі, мікросередовищі тощо. Фізичне насильство як вид жорстокого поводження з дітьми, на жаль, є досить поширеним в українській практиці сімейного виховання, попри те, що Сімейний кодекс України забороняє батькам застосовувати фізичні й інші види покарання стосовно дітей. У Законі

України «Про попередження насильства в сім'ї» виокремлено чотири види насильства в сім'ях: психологічне, фізичне, сексуальне й економічне. Численні соціологічні опитування дітей, проведені авторитетними науковими організаціями, свідчать про активне поширення насильства щодо дітей: від 40 до 50 % опитаних дітей констатували застосування до них різних форм насильства. Опитані батьки або дорослі також підтверджують активізацію насильства з боку інших осіб стосовно молодшого покоління. Батьки та дорослі зазвичай джерелом насильства вважають інших дітей, учителів, медичних працівників, а інколи – державних службовців. Діти визнають джерелом насильства батьків (вітчимів), старших братів або сестер, однокласників. Молодші за віком діти частіше зазнають фізичного насильства. Жертвами психологічного та сексуального насильства стають переважно підлітки

Грейс Крайг зазначає, що жорстоке поводження з дітьми є одним з найбільш серйозних і драматичних прикладів повного розпаду сім'ї. Замість того, щоб зміцнити сімейні узи, батьки, що допускають жорстокість по відношенню до своєї дитини, руйнують очікування любові, довіри і турботи, такі необхідні для соціального розвитку і розвитку здорової особистості. Результатом часто стають серйозні порушення процесу розвитку. Г.Крайг розглядає фізичний і емоційний збиток, що наноситься дітям навмисне: вкрай жорстоке психологічне звернення, на кшталт постійного висміювання і критики; жорстоке фізичне поводження, що приводить до тілесних ушкоджень або мають померти сексуальне насильство. Тут термін «жорстоке поводження з дітьми» пропонується використовувати тільки в значенні умисного нанесення дорослим фізичних і психологічних травм дитині (Burgess, Conger). Відсутність належної турботи про дитину може також принести йому шкоду, проте в цьому важко знайти прямий умисел дорослого. Така шкода наноситься батьками або вихователями через те, що вони не виконують своїх обов'язків (тобто, не діють), а не тому, що вони свідомо діють на шкоду дитині. Наслідки можуть бути настільки ж трагічними: діти гинуть від відсутності турботи також, як і від жорстокого з ними поводження.

К.Бартол погоджуючись з дослідниками (Mc Cord; Straus), зазначає, що існує кореляція між делинквентністю і такими факторами, як мінливість батьківських виховних заходів і жорстокі фізичні покарання. Несистематичні покарання або жорстоке поводження з дітьми в сім'ї більше сприяє формуванню патернів делинквентности, ніж своєчасні і обґрунтовані покарання. К, Бартол пояснює, чому цей аспект процесу виховання являє собою проблему - нерегулярні і несправедливі покарання виступають в якості нерегулярного і суперечливого підкріплення. Це означає, що соціально бажані дії дитини можуть не знаходити підкріплення в домашньому оточенні.

На сьогоднішній день, як в нашій країні, так і за кордоном є лише поодинокі роботи, які вивчають психічні особливості дітей і підлітків, які перенесли фізичне і психологічне насильство. Велика частина публікацій з даної проблеми є опис клінічних випадків, відсутня кореляційний аналіз,

недостатньо статистичних даних і практично немає робіт, що описують наслідки різних видів насильства, вплив їх на процес розвитку дитини. Традиційно основна увага приділяється інцестуозному паттерну «батько-дочка», який описаний і досліджений найповніше. За даними статистики, в ряді країн, таких як США, Канада, Великобританія, Австралія, Німеччина кожен день через жорстоке поводження та відсутність турботи гинуть 3 дитини. Причому, за даними досліджень серед осіб, викритих у жорстокому поводженні з дітьми, число чоловіків перевищує число жінок в 4 рази. Що стосується сексуального насильства, тут частка чоловіків ще вище - майже 95%. Відзначається, що сексуальне насильство над дівчатками в п'ять разів частіше відбуваються не рідними батьками, а вітчимами. Якщо жертвами сексуального насильства, як правило, бувають дівчинки, то фізичному насильству частіше піддаються хлопчики. Маленькі діти отримують більш часто важкі фізичні ушкодження, ніж діти старшого віку. Близько половини всіх випадків, які спричинили серйозні тілесні ушкодження або смерть, припадає на дітей у віці до 3-х років. (Н.Касанова). У численних психологічних дослідженнях робляться спроби визначити психологічні та психосоціальні чинники ризику насильства над дітьми.

Раменська Євгенія Андріївна

здобувач вищої освіти

*другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету*

Науковий керівник:

Гарець Надія Олексіївна

*старший викладач кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету*

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ КЛІЄНТІВ З ПРОБЛЕМИ САМОТНОСТІ

Проблема стану самотності завжди була актуальною. Розгляду цієї проблеми присвячено ряд досліджень та навіть художніх творів ще з часів античних філософів. Проблема переживання стану самотності набула актуальності у 2019 році під час пандемії та протиепідемічних заходів. Згодом, з виникненням нових економічних та соціальних криз проблема самотності набула нових, більш ширших масштабів, стала дуже важливим аспектом дослідження. Багато сімей наразі переживають розлуку із родичами, а більшість закладів освіти використовують дистанційні форми навчання.

У зв'язку із зазначеними умовами, багато дітей, підлітків та юнаків залишилися без живої комунікації із своїми однолітками, звужився спектр соціальних зв'язків, що призвело до виникнення проблеми відчуття